

MAGYAR KURIR

Bétsből, Pénteken, September' 11-dikén 1818.

Frantzia Ország.

Báró Vitrollesről, ki a' vizgálat alatt lévő öszszeesküvés' egygyik fő tagjának tartatik lenni, 's arról hogy ő a' Ministerek' tanácsából is kizáratott 's kilöröltetett, Aug. 18-dikén egy tudósítás jött ki az Elberfeldi újságban 's utánna több másokban is. Ezen tudósítást Aug. 9-dikén irták Párisban, 's egyebek közt így érdeklik benne a' nevezett Bárt: —

„Ezen ember tehát, a' ki alacsony sorsú atyától vévén származását (az Alpes hegyek közt egy vendégfogadós' unokája volt) a' Ministeri tanácsban Titoknokká, Státusministerré, 's a' Királyi Titkostanáts' tagjává lett vala, 's oly sok felő szetésekre szert tett, hogy azokat esztendőnként 80,000 Frankra hálmozta, ekképpen minden hivatalaitól 's jövedelmétől megfosztódék, 's mind ezeket az áldozatokat a' mesterkedés', 's áskálódásbéli gyönyörűségnek telte. Azt mondják, hogy ő volna annak a' Titkos Memoriaლისnak írója, mellyet az idegen Hatalmasságokhoz Frantziák intéztek, azért, hogy azokat arra indítsák, hogy magokat országunk' belső állapotjába avassák. Lafittét, az ő Titoknokját, elfogták, 's reménlik, hogy ennek nyilatkoztatásai, és a' Vitrolles úr kikérdeztetése, mellyet néki is kétségen kívül ki kell állani, végeztetvén világosságra hozzák eme' Titkos Memorialisnak Szerzőjét. Vitrolles úrnak a' Király' szolgálataiból való letéte-

tődése a' Király' és Ország' barátjainak nagy örömet okozott.“

Az itt elő adott tizkelyben érdekeltezt Bárónak felesége, férje' ügyét a' közönség előtt felvévén, ekképpen irt a' Frankfurti Posta-Ujságlevelék' írójához: —

„Uram! Az Eberfeldi újságban boszszankodással olvastam azon tizkelyt, melly a' férjemet 's az ő familiáját érdekli. En annak íróját, mint rágalmaizót, törvényszék elejébe fogom idézni: Uraságotat pedig addig is arra kérem, hogy közelébbi levelében ne sajnálja az itt következő, esmertető leírást közönséssé tenni; melly is a' felhozott tizkelyben előforduló, kézzelmarkolható költeményekről az alortzát levonván, egyszerűsmind azt is meg fogja mutatni, mitsoda hitelt érdemeljenek azon egyéb erősítések, a' mellyek alacsonyabbak, hogy sem további vitásra kellene őket méltoztatni: vagyok, 's a' többi —“

„Báró *Vitrollesné*, szül. *Felleville* Báró Kisaszszony. Irtam Düsseldorfban, Aug. 22-dikén, 1818-ban.

Esmertető leírás: — „A' Vitrolles úr' ösei és atya, a' Provencei parlamentum' tagjai, 's a' Vitrollesi Bártói Uradalom' urai voltak, melly most a' felső Alpesi departamentben Vitrolles nevű magános Kantont formál. Ezen vidéket még most is az a' Báró Vitrolles bírja, ki a' Bonaparte uralkodása alatt szüntelen ott lakott, azon departamentben szüntelenül oly hivatalokat vi-

selt, mellyeket akkor csak a' familiák' létele fundamentomaira, úgymint a' vagyona és személyes érdemekre való tekintetből adtak az embereknek, 's a' mellyeket felváltott B. Vitrolles, azért, hogy a' betsületes ember soha meg nem szokta tagadni azt a' hivatást, hogy hazafitársainak szolgáljon, kiváltképpen, ha ezen szolgálatokkal még jutalmak sintsenek öszszeköttetve. Báró Vitrolles, a' maga közönségében Polgármester, a' Kantonban Elölülő, 's a' departament' közönséges tanácsának valamint az ottlévő választó gyűlésnek is tagja lévén, hazájában néhány féle hasznos intézkedést fundált 's mind ezeket a' békességes foglalatosságait csak azért szakasztotta félbe, hogy 1814-ben az első és 1815-ben az utolsó legyen Királyának azon ügye mellett való magafeláldozásában, a' mellyért a' Princz Condé táborában már 15 esztendő korában vért ontott. Báró Vitrolles unokaunokája annak a' Süffren nevű Málthai fő rangú Rittérnek, Frantzia Nagy Admirálisnak, 's XV-dik Lajos alatt a' Szent László Rendje' Rittérének, a' ki keleti Indiában az Angliások ellen való verkedésekben magát diadalmasan megkülömböztette. Báró Vitrolles az atyai ágon a' Provencei minden nagy familiákkal, 's az anyáin minden Dauphinebeliekkel sogoros; 's valamint ő maga a' Málthai Rendnek tagja, úgy rokonjai közzül mások is számosan találtnak ezen rendnek Rittereji 's Kommandörjei között. Báró Vitrollesnek soha so' volt Lafitte nevű titoknokja: tehát ez is költemény."

A' tudományok' Akademiájának egyik nevezetes tagja Cuvier, az úgy nevezett Erantzia Akademiának is tagjává neveztetvén, Leiktattatásakor jeles beszédet tartott. Beszédje tárgyának felvételében azt a' Német Philosophust követte, a' ki megmútatta, hogy a' tudománypallérozás minden népeknél ezen három

gráditus szerint fejlődik - lő: Először a' Poéták virágoznak; ezek után a' Philosophusok következnek; az után a' Historiai írók állanak elő. Így osztotta-el Cuvier is az emberi belső, vagy elmehéli képalléroződés' idejeit, epokhájit. Előnek tette a' lelkesülés', vagy lelki Feltüzésülés' idejét, melly a' Poétai idő, másodilnak a' Megfontolás' idejét 's ezt a' Philosophusi 's Oratori időnek nevezte; végre ezek után következett a' Történetek' íróit.

Alsatziabol így irtak Aug. 27-dikén: — „Éppen most vevők az idegen seregek' mustrájáról meghatározva szóló tudósításokat. Az idén a' seregek' bal szárnyánál kezdi Hertzeg Wellington a' mustrát, melyre nézve Aug. 26-dikén Páris Gen. Báró Frimont' társaságában, oda hagyván, 30-dikban reggel Hagenauhoz megérkezik, hol a' Marienthali térségen az Austriai lovasság, közönséges mustrára 's külömbkötőmb fordulástételekre, még az nap' kiállítattik. Ezen éjjel Hagenauban hál a' Generalissimus 's 31-dikben az egész Cs. K. sereg' mustráját tartja, melly mellett nagy hadi fordulások is tétetnek. Az Austriai Gen. Stáb Augustus' 28-dikán érkezik-be Hagenaubá; a' seregek oly szoros határok közzé csoportoztak Hagenau körül, hogy csak néhány órányi helyen állanak szállásokon. Bagázsijukat, a' katonánékat, 's egyéb holmijeket, 's tseledjeiket pedig mind hátra hagyták azon kaszarmákban, a' hol fektüdtek, mint-hogy a' mustravégződése után azonnal ismét vissza mennek oda. A' Hertzeg Hagenauból elébb a' Württembergi seregek' mustrálására *Oberbronnhoz*, onnét a' Bavarusokéra *Bitschhez*, a' Prüsszusokéra *Sedanhoz*, 's az Oroszokéra *Mauközshöz* veszi útját.

A' Király Aug. 29-dikén egy végzési

birdettetett-ki a' Frantzia' seregek' organizálására nézve, melynek rövid foglalata ez: A' törvényhozó kamarákban tétetett határozással megegyezőleg rendeltük és rendeljük — 1)ször. Az 1816 és 1817 esztendőkbéli kiírt ifjak közül mindenik esztendőre nézve előhivattnak negyven-negyven ezer fiatalok — 2)ször. Ezen 80 ezer emberek az ezen végzés mellé tétetett laistrom szerint osztatnak-ki a' departamentekre — 3)ször. A' két esztendőre tartozó 80 ezer fiatalok közül 40 ezeren, czennel a' Hadi Minister' rendelési alá adattatnak — 4)ször. A' Hadi Minister, ezen 40 ezer emberket oly módon fogja valóságos szolgálatra fordítani, hogy — a) azon katonák' helye, kiknek szolgálata a' jövő December' 31 - dikén kitelik, betöltetessék — b) első Batalionnyaink teljes számra póltassanak. — 5)ször. Hadi Ministerünk lerjeszse előnkbe, hogy ezen mindjárt szolgálatba lépő 40 ezer rekruták miként fognak 86 Legiójink közé kiosztatni — 6)ször. Külső és Belső Ministereinkre bizattatik, hogy mindenik hajtsa végre, a' mi ezen rendelésben őtet illeti. —

„Lajos. — „*Gouvion St. Cyr*;
Hadi Minister.

Azon személyekről, kik a' IV - dik Henrik' állóképe' felállítatásának innepi pompájira meghivattattak vala, egyebek között azt jegyzik meg, hogy a' Pairek' kamarájának 12, 's a' Követekének is 12 tagokból álló követségeik is jelen voltak, 's számosan találtattak köztök olyanok, kik az úgynevezett Liberálisok közzé tartoznak, melynek valának név szerint: *Camille Jordan, Duvergier de Hauranne, Royer - Collard* 's több mások. — A' Király' feleletében, melyet a' *Barbe Marbois*' beszédére adott ezen szavakat jegyezték meg: — „Azok a' gondolatok, melyeket az ör előttem kife-

jeze, engem' megillettek. Erzékeny hálaadással fogadom a' Frantzia nép' ajánldékát, az az, ezt az emlékeztető képet, mely úgy a' gazdag Frantziák' adományából mint a' szegény özvegyek kis pénzeikből állítottatott-fel. Midőn a' Frantziák ezen képre vetik szemeiket, elkeppen fognak szollani: *Ezen Király szeretett, 's az ő gyermekei is szeretnek minket.* De ezen jó Király' maradéka is elkeppen szollanak részekről: Mi meg akarjuk érdemleni, hogy úgy szerettessünk, mint ő szerettetett. Ezen költsönös szeretetben fog a' különböző rész-hajlások' *egygyesülésének 's a' zárvarokról való elfelejtkezésnek* záloga feltaláltatni; ebben főg Frantziaország' boldogulásának előjelensége feltettzeni. Ez az én szívemnek legtisztább ohajtása. Halgassák-meg az eget.“

A' következő napon a' Magistrátus a' mostani Király' képét helyezettetvénel a' maga tanátskozó szalájába, mindjárt azután a' Királyhoz ment audienziára, ki is ily érzékeny szavakkal fogadta azt: — „Szeretném, hogy oly szerentsés lehetnék, hogy IV - dik Henrikhez hasonlíthassak; de, legalább jusson eszébe az uraknak, mikor szemeket ezen képre vetik, hogy barátjokat látják magok között.“

Az alatt, míg a' Henrik' innepe' emlékeztére veretett pénzt az ország' címere Heroldjai a' város' különböző részeiben kiosztogatták, az ételnek és italnak a' szekények közt való kiosztatása is szép rendel véghez ment.

Nagy Britannia.

Londonban a' Themse vizén oly hajós intézetet állítottak-fel, melyen a' templom és pap a' hajókhöz evezvén, ott prédikáziót tart nékiük. Az intézet' vagy uszó templom' papja mostanában egy *Smith* nevű Predikátor, a' ki életének nagyobb részét a' tengeri katenaság' szolgálatjában töltötte-el, 's ezen új in-

tézet által is úgy megnyerte a' Londoniak' kedvét, hogy (mikor szép idő van) még fő aszszonyságok is özsze tsődülnek prédikázió halgatni az ő uszó templomába.

Leopold Coburgi Princz (az Angliai Koronaörökös Hertzegaszszony' özvegyen maradt férje), ki most Európai utozás által erőssíti elgyengült egészségét, Angliából való eljövetelekor oly rendelést hagyott hátra a' Clermonti kastélyra nézve, a' hol boldogult Hitvesével lakott, hogy azt, irás által való kérelemre, minden héten ötször megnyissák az abba bekivánczó közönségnek. Mind azok a' tárgyak, mellyek ezen Princzaszszony' emlékezetének megújítására szolgálhatnak, elmozdittatás nélkül a' magok' régi helyeiken vannak. A' kalapja és Shálja, mellyek akkor rajta voltak, mikor a' kertben utólszor sétált, a' könyves házban egy ablaktáblán függenek. Az orája a' kandallón, a' hova letette, 's a' tzipőji is azon helyen vannak, a' hol levetkezett. A' Princz mind ezekre szorgalmasan gondot viseltetvén, megparantsolta, hogy hozzájuk ne nyuljanak.

A' Ministerek' Kurirjának azon okoskodásai, mellyeket az Európai Hatalmasságoknak Aachenben tartandó gyűlésen előforduló tárgyakról 's meg arról kiadott, hogy a' békesség' félbeszakadásának kívánására az öt nagy Hatalmasságok közzül egygyiknek se' lehet semmi oka, 's a' melly okoskodásokat valamint a' több politikai újságlevelek nagyobbadon mind, úgy a' M. Kurir is kiadta: nem minden tekintetben tettettek mindeneknek. A' mit legalább a' Német tartományokról mondott, hogy ezek nem mindeneknek tettettek, nyilván olvasatni a' Stuttgardi újságban, a' hol ezek mondatnak: — „Melly képtelenek legyenek ezen okoskodások, megitéhet-

ni tsak ebből is, hogy azon Hatalmasságoknak, kik a' Parisi békességkötést aláírták, egy kerülő irása által, mellyet ők minden Német Státusokhoz elküldöttek, ezeknek tudokra adatott, hogy a' Congressusra semmi Követet ne küldjenek, mivelhogy ott tsak egygyetlenegy tárgy fog eligazittatni, tudniillik az özszeszövetkezeit Hatalmasságok' seregeiknek Frantziaországból lejendő eljövetele, a' melyről való vég' határozás, az említett kötéssel megegyezőleg, egyedül tsakezen Hatalmasságokat illeti. Azt is legjobb kütfő után erőssíthetjük, hogy semmi némü határigazításokról, vagy Württemberga és Bavaria között eshelő valamely tartománytserélésekről semmi legkissebb szó. A' mi azon biztalanságoknak elrendeltetéssekre megkívánto közbenjárást, mellyek között, mint a' Londoni Kurir mondá, a' Német Státusok vannak, ezen tekintetben úgy látszik, hogy az Angliai (Ministeri) Újságíró a' Németbirodalom' szövetségi Akkadját, melly az egész Európa' kezessége alá van vétetve, 's a' melynek kifejtése, kidolgozása, kipallérozása egyedül tsak a' Német Státusokra, de ezekre általában minnyájokra van bizattatva, ezen újság úgy tekinti, mint valamely próbát, mellyet tsak alkalmatosság szerint tettek volna a' jó Németekkel, 's mint a' melly által ők semmi féle továbbtartó politikai jusokrs szert nem tettek volna; de a' melly állapotnak feltétele, akaratjok ellen is észébe juttatja némelly Státusoknak azt a' 25 esztendőig tartott *Mediatorsági* időt, melly alatt oly tsendes belső boldogságban éltek. A' mi azt a' nyájás finomságot illeti, mellyel a' Londoni Kurir szerint a' Német Státusok' ezen újáformáltatásának esnikellene, kétséglküül való dolog, hogy a' Német Fejedelmekkel más princípiumok szerint kellene hánni, mint a' mellyek szerint Angliának politikája az Indiai Nabobok

(Fejedelmek) ellen használtatik: de az is igaz ám más feől, hogy a' Németek' tiszta és nem ingadozó gondolkodása előtt semmi formálítások finumsága el nem fedezne 's titkolna egy oly Diktátorságot, a' milyen, istené érette a' köszönet, csak annak az Ujságirónak agyavelejében formálódhatna, a' melly közlebből mindenkor csak Angliát 's ennek elnyomott plántatartományait forgatja szeméji előtt."

Ugyan ezen Londoni Kurira' mellett is, hogy egy közlebbi levelében azt monda, hogy Anglia és az Északi Amériki Státusok között soha se' volt a' fennforgó környülállások' ábrázatja hékességesebb, mint most, így szoll egy újabb levelében: — „A' mi Halifaxi újságlevelünk panaszolkodnak, hogy az Északi Amériki halászkok a' mi Labradori és Neufoundlandi partjaink mellett való halászás által a' mi odavaló alattvalóinknak, halászainknak, sokárt tesznek. Hetet vagy 8-tzat ezen kártévő halász hajók közzül Harper nevű Kapitányunk letartoztatott, hogy törvényt láttasson ellenek, hanem az egyyik közzülök az el-lódulásra módot találván, szolta egy írást hotsátott az Amériki Ujságlevelében világ' elejébe, melyben rettenetesen lár-máz a' rajta és társain elkövetődött dolgokért. Mi azonban reméljük, hogy éppen ez a' panaszolkodó írás arra fogja venni az ő hazájafjait, hogy ne folytasák tovább az Anglus tulajdonnak bitangolását: külömben bizonyossá tehetjük őket, hogy oly meghatározott parantsolatok vannak hajósaink elejébe adattatva, hogy, ha az Amériki halászkok magokviseletjeket meg nem változtatják, meg fogják bänni. Meg van hajós tisztjeinknek parantsolva, hogy, ha az Amériki Státusok' hajóit oly partjaink mellett, kikötőhelyeinkben vagy öbleinkben találják, a' hova nékiek közlelteni, kötesek' ereje szerint nem szabab, fogják-el, 's vezér tisztjeiket állítsák itélőszék' elejébe."

Ugyan ez a' Londoni Kurir oly kife-

jezésekkel említi a' Lord *Cochrane* Amérikába lett elevezését, mellyek azt mutatják, hogy nagyon hibázatja tselekedetét: — „L. Cochrane (ugy mond) azon hajót, mellyet tulajdon költségén szerzett, borral 's kenyérral az úthoz jól hozzá készítette, a' Boulognei kikötőhelyből elevezett, mint mondják Amérika, 's megnevezve Chili felé. Mi, midőn azt olvassuk a' *Morning Chronicle*ben, hogy a' vitéz Lord urat minden részen lévő Anglusok, kik Frantziaországban tartozkodnak, nagy betsülettel látták és fogáiták, mi, mondom, ugy itélünk, hogy nintsen egy ember, ki a' Rebellisek' vezérének inkább oda illene, mint ezen Lord, minelutánna az Anglus Országlószék' bizodalját elvesztette 's ennek szolgálatjából letétetett.

Vizi Ujságírás.

A' revolutzió előtt néhány esztendőkel naponként egy oly újság jelent meg Párisban, melyben legtitkosabb tárgyak tétettek közönségessé, de se' íróját se' nyomtatóját nem lehetett tudni. Továbbtovább mind többtöbb titkot fedezett fel: de már úgy is reájok ijesztett vala a' nagyokra, hogy attól féltek, hogy éjjel az Olaszfal megett se' beszéllhetnek valainiről, a' mit más nap' reggel az említett újságban kinyomtatva ne találjanak. Sokáig füstbe ment a' Politziának minden azon való iparkodása, hogy ezen politikai veszedelemnek kútféjére találhasson. Végre de későre tsakugyan kivilágosodott, hogy a' *Sequan*a vizén éjjel nyomtatják az újságot, de nem folyvást egy hajón, hanem most ezen majd amazon. Tehát meghatároztatott, hogy a' következő éjjel meklepjék a' nyomtatókat 's el fogják. Mi történik? az, hogy még azon esve ily tzikkely jött-ki az újságban: *Mint hogy a' Titkos Politzia meghatározta, hogy ezen újságnak nyomtatóját a' jövő éjjel elfogassa, tehát tudlara adatik a' közönségnek, hogy több ezen újság nem fog nyomtatattani.*

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

Magyar Ország.

Gr. *Brunszvik József*, Magyar Ország Tárnok Mesterétől ő Excellentiájától, mint a' Kir. Helytartó Tanátsnak Elölülőjétől Gróf *Teleki Lászlóné* született *Báró Mészáros Johanna* Aszszonyhoz ő Nagyságához, mint a' Pesti jótévő Aszszonyi Intézet' Elölülőjéhez következő irás érkezett.

„Ő Cs. Kir. Felsége a' Pesten fennálló jótévő Aszszonyi Egyesületre nézve, minekutánna annak kezdetétől fogva a' folyó esztendő Mártius' végéig bejött segedelmekről, és azoknak mire lett fordítatásokról készült summás számadások Palatinus ő Fő Hertzegsége által ő Felségének clejébe terjesztettek volna, méltóztatott ő Felsége Felséges végzése által kinyilatkoztatni: *hogy az említett számadásokból örömmel észre vette a' Pesti Aszszonyi Egyesületnek buzgó, és foganatos iparkodásait, s azért enánta Felséges meglegedését kijelenteni kívánja.*

„En kedves kötelességemnek tartom, ő Cs. Fő Hertzegségének a' Palatinusnak távul létében Nagyságodnak, mint a' Pesti Aszszonyi Egyesület Elölülőjének azon kéréssel ezt tudtára adni, hogy az Egyesületnek tagjaival közölni ne terheltessek. Költ Korompán, Augustus' 10-dikén 1818.

„Gróf *Brunszvik József*.

A' Budai 's Pesti lakosok által Felséges Urunk' rendeléséből Sz. István Király' tiszteletére tartatott Processióról való betses tudósítás' kiegészítéséül, ide teszszük mostan a' Pesti újság' legujabb darabjából még e' következő megjegyzéseket. — Azon könyvetskében, melyről irtuk vala, hogy ily cím alatt adatott-ki: „*Ritus Sacer in Devotione, et Pro-*

cessione S. Stephani I. Regis Hungariae observandus, a' Papságnak a' Szent ereklyénél a' Processió előtt 's utánna elmondott imádságai 's énekei, 's a' 14-dik és 20-dik Soltárok találtattak. A' Processió alatt a' Papság ezen éneket zengedezte: *Corde, voce, mente pura* 's a' többi. — A' Magyarorság: *Ó ditsőséges Szent Jobb-Kéz 's a' t.* — A' Németseg: *Lobe Gott mit Herz und Sinnen 's a' t.* — Az inneplés díszének öregbítésében különös részt vettek azon Diakonusok, kik a' Szent Ereklyét a' Mária Therezia által készítettett ezüst üreges tokban vitték: ugymint: Tiszt: Döme József, az Esztergomi Érsekségből, az Egyházi Törvények' Doctora; Tiszt: Viber József, az Esztergomi Érsekségből, a' Philosophiának Doctora; Tiszt. Putz Ferentz, a' Győri Fűspökségből a' Philosophiának Doctora, és Tiszt. Bónyi Antal a' Munkátsi Fűspökségbeli Pap; mind a' négyen az Egyházi Tudományokat elvégzett Theologusok.

B é t s.

Császár és Király ő Felsége, Buda vára Kommandánsát *Báró Wildenfeldi Wodniansky Nep. János F. M.* Lajtnánt, úgy Cs. K. Gubernialis Tanátsos Moldovai Bojár *Báró Balsch Basilius*, urakat, a' maga Camerariusaivá kegyelmesen kinevezni méltóztatott.

Erdélyben a' K. törvényes Táblánál szolgáló Honorarius Assessor *Báró Bornemisza Pál*, és Héliomesteri Protokollista *Alsó Csernátori Cheh Sigmond*, urakat, azon Táblánál, fizetéssel, számfelölt való Assessorokká méltóztatott ő Cs. K. Felsége kinevezni.

Tudományos Dolgok.
Jutalomtétel. Alább irt hazafi, lát-

ván egy részről a' sok nyelv mesterké-
lést, más részről az az ellen mindentün-
nen fel támadt panaszokat, és senki se
lévén, a' ki a' közép utat megmutatná,
minthogy tovább is csak bizonytalanság-
ban marad nyelvünk feizavart állapója:
azert is maga részéről jutalmul fel téssen
egy valódi 1-ső. Mátyás Király Aranyat
annak; a' ki a' béke szerzéshez nyúl és
a' Szigvárti jó Hazafi szándékából szer-
zett szóktól fogva egész a' lebelig, min-
den ujj szókat critice jó magyarsággal ki
fog tenni; vagy, mint hogy ezek mind
együtt vagynak az 1813. esztendőben ki-
jött Mondolatban, a' ki ezenn öszve sze-
dett ujj szókból álló könyvet az azolta
születtettekkel edjütt, minden személyes
czélozás nélkül magyarra, az esméret és
tudomány által vezéreltetvén lefordítja.
Meg kérettetik ezen fáradságra a' Mon-
dolat Szerzője is, ugy mint a' ki leg job-
ban meg esmerkedvén a' hibával, ja-
vittásáról is talám többet gondolkodott
másoknál; de meg kérettetnek minden
tudós és nyelveket értő Hazafiak is, a'
vagy csak az abban lévő Szótárnak tudomá-
nyos meg rostálására, a' mi jó annak
meg tartására, a' mi okkal rossz, an-
nak helyére való, valahol esmeretes vagy
tudományos szerkeztetésre.

Ezenn Munkáknak megítélésére há-
torkodik azon Hazafi meg kérni: *Pesten*
Fő Tiszt. Virág Urat mint Poetát. T.
Horváth István Urat mint Grammaticust.
— Kultsár István Urat mint szerencsés
magyar író — Schedius Urat mint Ae-
stheticust. *Károliczon* Director Rumi
Urat mint Gazdát. *Debreczenben* F. T.
Benedek Urat mint nyelvek mesterét. —
Dr. Szentgyörgyi Jozsef Urat mint Ter-
mészeti historicust — Dr. Budai Urat
mint Görög mestert. Erdélyben Döbrön-
tei és K. J. Urat Tud. Gyűjtemény VIII
K. pag. 24. *Patakon* T. Látzay Urat
mint Physicust — Nyiri Urat mint Ma-
thematicust. *Halason* Dr. Peterka Urat

mint Statistát és T. Kovács Urat mint
Deákot. *Pápán* Zsoldos Urat mint Or-
vos Író — Sebestyén Urat mint Zsidó
mestert — Márton Urat mint Philoso-
phust — Pápai Urat mint Törvénybíró
— Gáti Urat mint Geometrát. *Sopron-
ban* F. T. Kis Urat mint Magyar Író —
Prof. Magda Urat mint a' Toth nyelv
esmérőjét. *Bécsben* Márton Jozsef Urat
mint a' magyar nyelv körül régolta fára-
dozó jó Hazafit. *Téten* T. Horváth Ple-
bános Urat mint Magyar Theologust és
végre Győrött Consiliarius Fehér György
Urat mint mindenest. Ezen magyar nyelv
gyarapodására szánt magyar lírály, ma-
gyar arannya ritkaság ugyan, de még is
magában a' munka és a' reménylhető
haszonhoz mérsékelve esékélység; de sza-
bad másoknak is magok részekről szapo-
ritni és azt Trattner Urhoz be küldeni,
a' kinek kezéből fog az arany is a' calcu-
lus szerént ki adatni és a' hova kell a'
munkákat is szokott pecsét alatt leg fel-
lyebb Josef napig be küldeni. Annyival
is inkább jól esne fundusul több 's te-
hetősebb Magyaroknak is segedelmek,
mivel ezen béjövő munkákat a' meg itél-
tetés végett leg jobb volna Trattner Ur
által ki nyomtattatni, és úgy a' vizsgáló
Uraknak el küldeni külön külön Exemplar-
ban, hogy annál hamarébb meg es-
hessen.

Nem akarom senkinek gondolkodá-
sa fundamentomit háborgatni ezen ké-
szülendő és meg vizsgálendő munka eránt;
mind az által esékély értelmem szerént
ezen principiumoknak említése talám
nem fog felesleg való lenni.

1. A' magyar nyelvünk eredete
Ásiai, a' Historia és az oda való nyelv-
ekkel való egyessége szerént; követke-
zőképpen nyugoti nyelv reguláira alkal-
maztatni nem lehet, és a' ki nyelvünk
gyökereit méjebben fejtegetni akarja,
szükség hogy az Ásiai nyelveket annyira
a' mennyire esmérje.

2. A' nyelv nem tudomány, hanem mesterség és így itt Theoriát keresni nem kell; a' practica Regulák is nem Annyai hanem szüleményei a' nyelvnek.

3. E' szerént mind az Irás mind az olvasás mesterségének az etymologia, euphonia és analogia (mellyeket a' Grammaticusok is csak adnuculomoknak neveznek Márton Gram. p. 167) nem lehetnek tökéletes bírák és csak úgy lehetnek ha Annyokkal a' praxissal meg egyeznek. És így ha én formálhatok valamely szóból új szót, és ez mind az euphoniával, mind az analogiával meg egyez, de ha úgy magyar, előtte esmeretes dologról, még nem szolt, azt el nem fogadhatja senki mint p. o. lebel sóha magyar szó nem lehet.

4. Minden szót a' mellyet még mi nem hallottunk meg vetni dőlősség, mindent bé venni a' mit más dictál veszedelmesebb ostobaság. Közép regulául én azt tenném: a' közönséges vagy a' magyar előtt mindenkor tárgyul szolgáló dolgok eránt semmit bé nem kell venni, a' mire auctoritás nincsen vagy a' mellyel magyarok valahól és valaha könyvek, beszédjek vagy faluk nevezeti által nem éltek; a' mester szókra nézve pedig azt kell választani a' mi a' dolgot legjobban meg esmérleti és hamagyar, mind a' dolog természetével, mind pedig a' nyelv eredeti valóságával meg egyez p. o. Borlélke, Borága nem lehet bé venni, mert ezek mindenkor esmeretesek voltak a' magyar előtt égett bor és szálló veszző nevezet alatt. Gyán e' ritka de forgó szó, azért bé lehet venni Gyámatya's a' t. de Titkácsat nem jó volna bé venni. Chemiát vagy meg kell hagyni, mint a' német, mellyet a' kinek való annak bizonyosan vagyon anyi tudománya, hogy

meg érthet, vagy pedig a' mesterséget ki fejező szóval kell ki tenni, de nem Test magértékséggel. Theoria, Botanica I. Nyúlás az Erdélyi vízekről Kolosvár 1800.

5. Valamint a' magyar törzsök szókat úgy a' bé vett idegeneket is, se írásban, se olvasásban, se szollásban meg hamisitni nem lehet, p. o. a' Gyökérből nem szabad gyököt, Chemiából Kemiát vagy kúmiát, Ciceroból kilecrot, Apátzából Apúczát csinálni, Anglust Angolynak, Elegiát Alagyanak nevezni, Miltiadest Miltiadesznek olvasni C-jek se írásban se ki mondásban nem lévén a' Görögöknek.

6. Az esmeretes szók össze tételeiben a' homogeneitást és illőséget meg kell tartani. Illetlen p. o. Templombilints, Akácz gyermek, Alóm hüvelyezés, Bünkementze, fa gyapju catachresisek, mint ha a' fának volna juh gyapja.

7. A' városok, faluk, és familiák neveket egybe szedvén, azokból sok szokat lehet ki keresni és meg határozni p. o. Adáz, Tevely nevezetéből ki lehet tanulni hogy adáz vérengzőt tegyen e' a' mondat szerént? vagy pedig Bárköt a' Debreczeni Fűvész könyv 198 levele szerént. Nyírád, Nyárád, Korpád, Tásnád, Péts, Pétsel. Pétr, Pétsel, Pétzeli, Alap, Kál, Káli, Akali. Gyírot, Gyíromot, Gyíromot. Burján, Adorján, Csának, Paloznak.

8. Meg kell halgatni a' mester szók iránt az Irók szótárjait. Apátzai, Debreczeni Grammatica, Márton István, Josef, Molnár Sándor, Nyúlás, Zsoldos, Pápay, Varga, Láczy, Pete, Fehér és más mindeneket a' kik irtak. 29. Aug. 1818.

Orthophilus.

Száz forint huszas pénzért, adtak Váltó czédulában: —
September' 9-dikén 229 $\frac{1}{2}$ — 10-dikén 251 $\frac{3}{4}$ — forintot.